

ותמהינן: בשלמא איסור נא משתחשך, מקורו הוא מהא דכתיב "אל תאכלו ממנו נא". אלא איסור אכילת צלי במעוד יום, מנלן?

ומשנינן: מדכתיב בפסח, "ואכלו את הבשר בלילה הזה". ודרשינן, בלילה של ט"ו, אין [יאכלוהו]. אבל ביום י"ד לא יאכלוהו⁽¹¹⁾.

ושוב תמהינן: והרי האי לאו לא נכתב בתורה בלשון לאו, אלא בלשון עשה. ולא הבא מכלל עשה הוא. וקיימא לן: כל לאו הבא מכלל עשה, דינו כעשה! ואינו חשוב כלאו. ונפקא מינה, דאין לוקין עליו כשאר לאוין שבתורה.

אמר רב חסדא: הא ברייתא דמחייבת מב-א מלקות על לאו זה, מני רבי יהודה היא.

דתניא: כתיב "שור ושה שרוע וקלוט, נדבה תעשה אותו"! שלא תקדיש בעל מום למזבח, אלא הקדישו רק קדושת דמים לבדק הבית.

ודרשינן, "אותו" [את בעל המום] אתה מתפס לבדק הבית. אבל אי אתה מתפס תמימים [הראויים למזבח] לבדק הבית, אלא למזבח בלבד.

ובשלמא אם אכל את הפסח כולו במעוד יום, הרי הוא מבטל מצות עשה. אבל הרמב"ם [פרק ח מקרבן פסח הלכה ה] כתב, דאף אם אכל כזית אחד בלבד במעוד יום עבר בעשה.

ובפרט תקשה כן, למה שכתב המשנה למלך שם, שלא מנאו הרמב"ם במנין הלאוין כעשה בפני עצמו [כמו שמנה אותו הרמב"ן]. משום שהיא בכלל מצות עשה דאכילת הפסח. שפת אמת.

ומקשינן: והרי האי "בשל מבושל", אפקיה [דרשון] רבי לחייב אף בצלי קדר [שנתבשל במים של עצמן], ולחייב בשאר משקין, ולא רק בנתבשל במים.

ומשנינן: אם כן [דלצלי קדר הוא דאתא], לימא קרא או "בשל בשל במים", או "מבושל מבושל במים". דמיתור זה שפיר סגי למילף צלי קדר ושאר משקין. מאי "בשל מבושל"? —

אלא שמעת מיניה תרתי דרשות. שמשנינו הלשון שבין "בשל" ל"מבושל", ילפינן נמי דאף אם בישלו קודם חשיכה לוקה על אכילתו.

תנו רבנן: אכל כזית צלי מהפסח במעוד יום [ביום י"ד], הרי הוא חייב מלקות! ולקמן פורש משום מה הוא חייב.

וכן האוכל כזית נא משחשיכה, בליל ט"ו, חייב מלקות!

והוינן בה: קתני דאיסור אכילת צלי במעוד יום, הוא דומיא דאיסור אכילת נא משתחשך. מה איסור נא בלילה הוא בלאו, אף איסור אכילת צלי במעוד יום הוא בלאו. ובתרווייהו חייב מלקות.

ואחר כך בישלו [יעוין לעיל עמוד א הערה 12]. ולהאמור אתי שפיר. דתרווייהו דריש הרמב"ם "מבשל מבושל". חדא מייתורא, וחדא משנינו הלשון. יפה עינים.

11. ויש לתמוה, הא פשטא דקרא בא ללמד שאין מקיימים מצות אכילת הפסח במעוד יום, אלא משתחשך. ומנלן דאתא לאסור אכילה במעוד יום, באיסור לאו הבא מכלל עשה.

תני כהדא ברייתא: שופכין מים אלו במקום מדרון! ששם המים נבלעים בקרקע ונאבדים.

אבל אין שופכין אותם במקום האישבורן [בור בקרקע, והוא לשון שבירת הקרקע]! לפי שהמים נאספים ושוהים שם, ואינם נבלעים בקרקע, ובאים לידי חימוץ. והרי אסור להשהות את החמץ בפסח.

ותניא באידך ברייתא: שופכין מים אלו אף במקום האישבורן! וסתרי הני תרי ברייתות אהדדי.

ומשנינן: לא קשיא. הא דתניא "אין שופכין במקום האישבורן", איירי במיא דנפיש [מים מרובים]. דכיון שהם מרובים, קו [מתאספים הם] במקום אחד, ואינם נבלעים בקרקע.

והא דתניא "שופכין במקום האישבורן", איירי במיא דלא נפיש! דכיון שהם מועטים, לא קוו במקום אחד, אלא נבלעים הם בקרקע.

אמר רב יהודה: אשה לא תלוש את המצות לפסח אלא במים שלנו [שעבר עליהם לילה לאחר שנשאבו]! משום שאין לשים את המצות אלא במים צוננים. לפי שהמים מביאים את העיסה לידי חימוץ, כמובא להלן. וימי ניסן עדיין ימות הגשמים הם, שבהם המעיינות חמים⁽²⁾. וכדאיתא לקמן, דבימות הגשמים החמה מהלכת בשיפולו של הרקיע. ולפיכך, כל העולם צונן,

מכאן אמרו: כל המתפס תמימים לבדק הבית, עובר בעשה! שהרי הוא לאו הבא מכלל עשה, ד"נדבה תעשה אותו".

אין לי אלא שעובר בעשה. אבל בלא תעשה, מנין שהוא עובר?

תלמוד לומר בתחלת הפרשה: "וידבר ה' אל משה לאמור". לימד ה"לאמר" על כל הכתוב בפרשה כולה שהוא אסור בלא תעשה. ואף איסור מתפס תמימים לבדק הבית האמור בפרשה, הרי הוא באזהרת בלאו — דברי רבי יהודה.

אמר לו רבי לבר קפרא: מאי טעמא דמשמע מ"לאמר" שהוא בלאו?

אמר לו בר קפרא: הא דכתיב "לאמר", הוא נוטריקון של "לא נאמר בדברים"! כלומר, יש כאן עוד לאו שלא נאמר בפירוש בפרשה.

בי רב אמרי: נוטריקון "לאמר" הוא, "לאו אמור"! שאמר ה' למשה, אמור להם שיש איסור לאו בדברים הללו.

והכי נמי באיסור אכילת פסח ביום י"ד. שמאחר וכתיב בריש פרשת הפסח "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר", הנהיר באיסור לאו על כל הדינים האמורים בפרשה. לפיכך, האוכל את הפסח ביום, עבר על איסור לאו, ולוקה⁽¹⁾.

שנינו במתניתין: מי תשמישו של נחתום. ישפכו, מפני שהן מחמיצין!

2. רש"י. וכתב האב"י עזרי [הובא ברא"ש], דלפי טעם זה, אם שואב בבוקר ומניח עד הלילה, שפיר דמי. שהרי היום והלילה שוים

1. ודוקא דברים שיש בהם לאו הבא מכלל עשה, מרבינן להו למלקות מ"לאמר". אבל שאר עשין לא. תוספות.

והמעיונות חמים⁽³⁾.

הלכך, צריך להלין את המים לאחר שאיבתם מהמעין למשך הלילה, כדי לצננם.

דרשה רב מתנה להלכה זו בפפוניא.

למחר, אייתו כולי עלמא הצבייהו [הביאו כולם את כדיהם], ואתו לגביה דרב מתנה. ואמרו ליה: **הב לן מוא לצורך** לישת מצותינו! שלפי שדרש לפניהם בלשון הקודש, סברו השומעין שכונתו ב"מים שלנו" היתה, שאין ללוש אלא במים של רב מתנה.

על ידי חיבורם לקרקע. ואם נשאבו ביום, שאז האויר חם, הרי הם מתחממים מחמת שאיבתם, על ידי תנועתם. ולפיכך הם צריכים לילה שלם לקררם.

והרמ"א כתב, שיש לשואבם סמוך לבין השמשות כדי שיעברו עליהם י"ב שעות היום בקרקע [שביום המעיינות צוננים]. וי"ב שעות הלילה יעברו עליהם בכלי. ועל ידי כך יצטננו מאויר העולם [שהוא צונן בלילה].

מיהו הסכמת הפוסקים, שאין זה לעיכובא. אלא אם בדעבד שאבם מבעוד יום, שפיר לשים בהם לכתחלה למחר. וכן אם שאבם באמצע הלילה עד חצות, ילוש בהם לכתחילה למחר. מיהו ימתין י"ב שעות משאיבתם. ויעוין במשנה ברורה, ובביאור הלכה שם.

והמזרחי פירש את דברי היראים באופן אחר. והרבה הבית יוסף שם לתמוה עליו. ויעוין בט"ז שם סק"א ביישוב שיטתו.

3. ובתשובות רש"י איתא, שתקנו כן חכמים, משום שחששו לרוב העיירות שאין להם נהרות, אלא מי בורות ובארות שהם רותחין. ומשמע מדבריו דבנהרות ליכא למיחש למידי. כמבואר לקמן צד ב, דבניסן אין החמה מהלכת על המים כלל. מיהו אין לפרוץ גדר הראשונים כלל. ומנהג כשר של הראשונים, למלאות בדוקא מן הנהרות בתחלת ליל י"ד, ולא מן הבורות שהם רותחים. רא"ש.

בדין זה [והא דקתני "לינה", היינו שיעור לינה, בין ביום ובין בלילה. קרבן נתנאל].

ורבינו פרץ כתב על דברי רש"י, דאינו נראים. דאדרבה, ניסן מימות החמה הוא.

לכן נראה לריב"א, דסבר כהאי תנא [לקמן צד ב] דבין בימות החמה ובין בימות הגשמים, המעיונות צוננים ביום ורותחים בלילה. ומשום הכי צריך לדלותם קודם הלילה, ולהלינן כל הלילה, כדי שיצטננו. וכי תימא, אם כן יש לדלותם בעוד היום גדול, אינו כן. אלא צריך שישהו במעין כל היום, ויצטננו שם עד הערב. מיהו, אם שאבו את המים בעוד היום גדול, או מעט לאחר ירידת הלילה, אין להקפיד בכך. כיון שלנו כל הלילה עד עמוד השחר, שהוא עיקר הלילה. רבינו פרץ.

ואף היראים כתב דאזלא כהאי תנא. אלא שכתב, דלפי זה אין להם תקנה אלא כשלא היו בלילה במחובר. ואסור לשואבן לאחר תחלת הלילה. מיהו, אם שאב קודם הלילה, הרי הם מותרים מיד.

ופירש הבית יוסף בסימן תנה בדעתו, שאם שאב מבעוד יום, צריך להמתין להם עד היום שלמחרת. ואם שאבן בלילה, צריך שיעבור עליהם היום והלילה שלאחריו. ואם שאב בין השמשות, מותרים מיד. והיינו דקאמר, "אין לשיין אלא במים שלנו". שאם נשאבו ביום או בלילה, צריך שיעבור עליהם לילה שלם. לפי שאם נשאבו בלילה, הרי נתחממו בתחלת הלילה

מצננת בו את ידיה! שלאחר שקיטפה את העיסה, מתחממות ידיה. וצריכה לצננן, כדי שלא יחמיץ חומץ את הבצק. ולא תצננן באותו כלי שקיטפה בו, לפי שהמים שבו התחממו מחום ידיה וחום העיסה. אלא צריכה כלי נפרד לצורך זה.

איבעיא להו: אם עברה ולשה את המצות בחמין⁽⁵⁾, מהו דין המצות בדיעבד?

מר זוטרא אמר: מותר לאוכלן!

ורב אשי אמר: אסור לאוכלן⁽⁶⁾!

אמר מר זוטרא: מנא אמינא לה דהמצות מותרות בדיעבד? — מהא דתניא: אין לותרין [שורין במים] את השעורין בפסח. ואם לתתן — אם נתבקעו השעורין, הרי הן אסורין. דודאי אתו לידי חימוץ. ואם לא נתבקעו, הרי הן מותרין בדיעבד!

אלמא, אף דלכתחלה חיישינן שמא יחמיצו מחמת הלתיתה, אם בדיעבד ניכר בהם שלא החמיצו אינם נאסרות.

והכי נמי גבי לישה בחמין. אף דעלול הבצק להחמיץ בכך, מיהו אם בדיעבד ניכר בו שלא החמיץ [כגון שאין בו סימני חימוץ שנתנו חכמים, כקרני חגבים או סידוק], אינו נאסר.

אמר להו: לא כן אמרתי. אלא אנא, "במיא דביתו" [שעבר עליהם הלילה] אמרי, שצריך ללוש בהם את המצות.

דרש רבא: אשה לא תלוש את המצות בחמה [במקום שהשמש מאירה]! לפי שחום החמה מחמם את העיסה, וממהר את חימוצה.

וכן לא תלוש בחמי חמה [מים שנתחממו על ידי החמה]! וכל שכן שלא תלוש בחמין שנתחממו על ידי האש. לפי שהם מתמיצים.

וכן לא תלוש במים הגרופין מן המוליר [שיירי המים שבשולי דוד גדול של נחושת], התלוי באופן קבוע על גבי האש! שאפילו כשאין אש תחתיו, המים שבשוליים חמים או פושרים. הלכך אין ללוש בהם.

ולא תגביה האשה את ידה מן התנור, עד שתגמור את כל הפת! כלומר, לא תניח את הבצק אלא תהא עסוקה בו כל הזמן, עד גמר אפייתו. משום שאם שוהה הבצק בלא שמתעסקים בו, הרי הוא ממהר להחמיץ⁽⁴⁾.

וצריכה האשה שיהיו לה שני כלים של מים בשעה שלשה. אחד שהיא מקטפת בו את העיסה [שהיא טובלת בו את ידה, ומחליקה עמה את החוררה].

ועוד כלי אחד היא צריכה, כדי שתהא

6. וכתב העיטור, דליכא בזה משום איסור חמץ. אלא דאין יוצאים בה לחובת מצה שמורה.

ולא נהירא דהא כל היכא דאיכא למיחש לחימוץ, אין לחלק בין כזית מצה לבין שאר ימות הפסח. רא"ש.

והנראה בדעת העיטור, דאף דלענין חימוץ סמכינן אסימני סידוק, מכל מקום "שימור" לא מיקרי. שפת אמת.

4. רש"י. ולא נהירא, דאם כן היה לנו לומר, "לא תגביה ידה מן העיסה".

לכך נראה, שאסרו חכמים שלא תהא עוסקת בדברים אחרים תוך כדי האפיה. כדי שלא תמשך אחריהן, ולא תדקדק בשיעור שהיית העיסה. ר"ן.

5. וההלכות גדולות ורבינו חננאל כתבו, דקאי אכולהו. וגם על עברה ולשה במים שלא לנו.

ורב אשי אמר: אינה ראייה היא מלתיתה.
דאטו כולחו איסורי חכמים בפסח, **בחדא מתא**
מחתינהו [באריגה אחת נארגו ומשל הוא]?!
היכא דאיתמר דאין איסורם אלא לכתחלה,
איתמר. **והיכא דלא איתמר** כן, **לא איתמר!**

ודוקא בלתייתה לא קנסו בדיעבד. אבל באיסור
 לישא בחמין קנסו בו חכמים, ואסרו את הבצק
 אף בדיעבד, כיון שעבר על איסור חכמים.
 משום שקרוב לודאי הוא שיחמיץ בכך.
 והעובר על זה הוא קרוב למזיד.

הדרן עלך כל שעה

פרק אלו עוברין

שלושה מיני חמץ הם:

א. חמץ גמור, שחייבין על אכילתו בפסח כרת, וכן עוברים על שהייתו בבית ב"בל יראה ובל ימצא".

ב. חמץ נוקשה, שאינו ראוי למאכל אדם.

ג. תערובת חמץ. דהיינו, חמץ שאינו בעין, אלא מעורב בתוך דבר אחר.

כל מיני החמץ המבוארים להלן במשנתנו אינם חמץ גמור. אלא, יש מהן חמץ נוקשה, ויש מהם תערובת חמץ.

ומשמיענו התנא שני חידושים, האחד ברישא והשני בסיפא:

א. שאף עליהם עוברים בפסח, אם באכילה ואם בראייה, וכפי שיתבאר.

ב. שאזהרת אכילתם היא בלאו שאין בו כרת, להבדיל מאכילת חמץ גמור בעין, שחייבים כרת על אכילתו.

ונחלקו הראשונים אם הרישא במשנתנו עוסקת באיסור אכילת מיני החמץ הללו או באיסור השחייתם.

לרש"י באה המשנה ברישא לחדש שמלבד איסור אכילתם עוברים עליהם גם בבל יראה.

ואילו לרבינו תם מחדשת המשנה שיש לסלקם מהשולחן כדי שלא יבואו לאכלם, אך אין עוברים על בל יראה בהשחייתם.

ביאורנו מתבסס על שיטת רש"י

מתניתין:

ואלו הם הדברים שעוברין עליהם בפסח מב-א באיסור "בל יראה"⁽¹⁾:

כותח הבבלי [מאכל חלב שמעורב בו קמח], ושכר המדי, וחומץ האדומי, וזיתום המצרי, וזומן של צבעים, ועמילן של טבחים, וקולן של סופרים.⁽²⁾

ובגמרא יפורש ממה עשויים כל המינים הללו.

רבי אליעזר⁽³⁾ אומר: אף על תכשיטי

ולדעת רבינו תם, צריך לומר דהכא מיירי בשעורים שחמיצו קודם נתינתם בכותח. שהרי סבר דגם מים עם מי פירות אינם אלא חמץ נוקשה. והכא מבואר שארבעת מינים אלו הם חמץ דגן גמור על ידי תערובת. ותוספות לה ב.

3. ותוספות גרסו "רבי אלעזר". שהרי לקמן [מג א] איתא, דרבי אליעזר לית ליה דחמץ נוקשה בלאו. ובין אם נאמר ד"תכשיטי נשים"

1. רש"י. וריב"א חולק, ודקדק, מדקתני "עוברין" ולא קתני "עוברין עליהן", משמע דקאי על האוכלין, ולא על האדם. כלומר, דברים אלו מתבערים ועוברים מן העולם.

2. ובירושלמי איתא: וכולהו על ידי מוי [מים]! דהיינו, שמעורבים בהם גם מים. אבל בלא מים, הרי הם מותרים. לפי שמי פירות אין מחמיצים. רי"ף.

אלא חמץ נוקשה, או שאינו בעין אלא בתערובת.

[כאמור, כך היא דרך רש"י בפירושו המשנה⁽⁵⁾].

תמרוקי הנשים עוברים ב"בל יראה"⁽⁴⁾ וכפי שיבואר בגמרא מהם תכשיטי הנשים האמורים כאן.

זה הכלל: **כל שהוא ממין דגן** — הרי זה עובר עליו בפסח ב"בל יראה". ואף שאינו

אוסרים, לולא שנתרבו מ"כל מחצת". ולא נאמר ריבוי זה אלא באכילה, ולא בראיה. ויש מן הראשונים שתירצו, שמאחר שהתרבו לאכילה נאסרים אף בראיה. שהרי הוקשה השבתת שאור לאכילת חמץ [ה ב]. ודחה רבינו דוד תירוץ זה. שהרי לא הוקשה השבתה אלא לאכילת חמץ גמור שהוא בכרת. וכדכתיב "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש היא מישראל".

וביישוב דברי רש"י בתערובת, כבר נתבאר בשם הראשונים, בהערה הבאה.

וביישוב דברי רש"י מג' מיני נוקשה דמתניתין, כתבו האחרונים דבאמת חמץ גמור הם. והטעם שלולי הריבוי היו פטורים על אכילתם, אינו אלא משום שאינם ראויים כל כך לאכילה, ולא דרך הנאה היא. ואין זו סיבה להפקיעם מ"בל יראה".

ויעוין במנחת ברוך שנתקשה בדבריהם, ממה נפשך. אם אינם ראויים לאכילת אדם, פטורא הוא בחפצא דחמץ. דהא כנבילה שאינה ראויה לגר הוא [כדכתב הר"ן לקמן מה ב לענין הפת שעופשה]. ואם עדיין ראוי הוא למאכל אדם, אמאי לאו דרך הנאה הוא. והלא אף אם הורע קצת טעמו, עדיין אכילה היא, כל זמן שלא נפסל לגמרי.

ויש ליישב, שבדבר העומד לאכילה ודאי צדקו דבריו. אבל שאני הני ג' מינים, שמקלקלם בידיים כדי שיהיו ראויים למלאכתן. ושוב אינם עומדים לאכילה אלא למלאכה. והוא דומיא דחלב חי שהניחו על גבי מכתו, דאינו דרך הנאה, משום שאינו עומד לכך. קהלות יעקב.

הם חמץ נוקשה, ובין אם נאמר שהם תערובת חמץ גמור, מכל משמע דרבי אלעזר מודה לכל דברי תנא קמא, ולא בא אלא להוסיף עליהם. מיהו, לשיטות דלכולי עלמא נוקשה מתבער מדרבנן [יעוין בהערה 13], אין הכרח לזה. שהרי לא פליגי רבי אליעזר וחכמים אלא לענין מלקות דאכילה. אבל רישא אתי שפיר אף לרבי אליעזר. מהר"ם חלאוה.

4. ומוסיף רבי אליעזר על תנא קמא. דתנא קמא לא קאמר אלא שעוברים על חמץ גמור בתערובת או על נוקשה בעין. ולרבי אליעזר, עוברים אף על נוקשה בתערובת, וכגון תכשיטי נשים. בעל המאור.

אכן מתוספות לא משמע כן. ולדרכם יש לפרש, דתנא קמא סבר שתכשיטי נשים הם נוקשה בתערובת. ורבי אליעזר סבר דנוקשה בעין הם. או דסבר דלאו נוקשה נינהו. אלא הם חמץ גמור בתערובת. מהרש"א.

וכתב החזון איש [סימן קכד לדף מד א] שאף למבואר בראשונים דאין עוברים על נוקשה בתערובת, מיהו, אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס לוקים עליו. דבשיעור כזה חשיב כנוקשה בעין וכמבואר לקמן [מד א], דאינו נידון כתערובת לכולי עלמא. אבל בחידושי רבינו חיים הלוי כתב בדעת הרמב"ם לא כן. ויעוין לקמן בדף מה ב, בהערה 15.

ובהשגות הראב"ד על הרי"ף כתב, דלא בא רבי אליעזר לחלוק. אלא לגלות על תכשיטי הנשים, שיש בהם חשש חמץ.

5. והקשו עליו תוספות, מהיכי תיתי לאוסרם ב"בל יראה"? והלא אף באכילה לא היינו

קאמר. כי אין בחמץ נוקשה⁽⁶⁾ ובתערובת חמץ איסור "בל יראה"⁽⁷⁾.

אבל רבינו תם מפרש, שרק באכילה הם אסורים. ו"אלו עוברין" – מן השלחן

אבל ב"בל יראה" לא שייכא האי טעמא. שהרי אם יצרף אליו עוד חצי שיעור, הרי יש לו שיעור שלם עכשיו, ואין צריך לצרף למפרע את החצי הראשון שהיה ברשותו מקודם, אלא מעתה יש ברשותו שיעור שלם של כזית, ומכאן ולהבא יעבור על מה שעתה יש לו שיעור שלם. זאת ועוד. אם ישרף החצי שיעור חמץ הראשון ויהיה לו חצי שיעור חמץ נוסף, לא יצטרף החצי הראשון אל השני לעבור עליו כדי שיעור שלם.

עוד יעוין בחכם צבי [סימן פו], שכתב דלא שייך חצי שיעור אלא באכילה. משום שעל ידי שאוכלו, הרי הוא מחשיבו לשיעור חשוב. אבל ב"בל יראה" לא שייך האי טעמא.

ב. הר"ן כתב, דכיון שהחמץ לא בטל בתערובת [משום שהוא נותן טעם], ויש בו כזית בצירוף כל התערובת, עובר עליו. ודוקא לאכילה בעינן קרא, לפי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס, כמבואר להלן. וכדי לחייבו באכילה צריך לצרף אף את אכילת ההיתר. וכן פירש הרמ"ך בדעת הרמב"ם [הובא במגיד משנה פרק ד הלכה ח].

ג. הפני יהושע כתב, דלעולם איכא בכוח הבבלי כזית בכדי אכילת פרס. אלא דכפועל אין אוכלים אותו אלא בטיבול. ובאופן אכילה זה אין בו כדי אכילת פרס, כמבואר לקמן. ומכל מקום, לענין "בל יראה" שפיר מצטרף כזית זה וכן משמע מהמאירי.

ומבואר בשיטות אלו, דלא תליא כלל במחלוקת רבי אליעזר וחכמים לקמן, באם איכא מלקות על אכילת תערובת. אלא אף לחכמים, אף דאינו עובר באכילה, בראיה הוא עובר.

אבל הטור בסימן תמב כתב, דדוקא לרבי אליעזר שאסר אכילת תערובת בלאו, אף אסור להשהותו. אבל לחכמים דסברי "על עירובו בלא כלום", מותר אף להשהותו.

7. והתוספות בריש מכילתין [ב א] כתבו, דאף לרבינו תם, הם מתבערים מן העולם מדרבנן,

6. וסבר כן בין בנוקשה ובין בתערובת. אבל בראשונים מבואר, שיש לחלק ביניהם. דבנוקשה אין לנו לחדש "בל יראה", מאחר דליכא לזה קרא. אבל תערובת שאני. וג' סברות הוזכרו בזה.

א. התוספות שאנן כתב, דאף כשאין בו כזית בכדי אכילת פרס, מכל מקום אסור הוא כדין חצי שיעור, האסור מן התורה. ורק לענין מלקות בעינן קרא, לצרף אליו את אכילת ההיתר.

ודבר זה שנוי במחלוקת הפוסקים.

הבית יוסף [סימן תמב] כתב בדעת הטור, דכל חמץ שאין לוקים על אכילתו, אין עוברים עליו ב"בל יראה". ואפילו שהוא אסור מן התורה.

עוד העלה הדגול מרכבה [שם סעיף ז], דכבר כתבו התוספות בשבועות [טז ב] דרק באיסורי אכילה קים לן "חצי שיעור אסור מן התורה".

מיהו צידד, דאפשר שאף ב"בל יראה" קיימא לן הכי. משום שהוא בדבר מאכל. וכן הוכיח מדברי התוספות לעיל [כט ב].

והשאגת אריה הוכיח, דבאיסור "בל יראה" חצי שיעור מותר מן התורה. שהרי נחלקו בית שמאי ובית הלל בפרק קמא דביצה, בשיעור חמץ לענין "בל יראה", אם הוא בכזית או בככותבת. ואם חצי שיעור אסור מן התורה, מאי נפקא מינה בשיעורו. והלא בין כך אין בו מלקות. ובסיבת הדבר כתב, דיסוד איסור חצי שיעור הוא משום דחזי לאיצטרופי. שאם ישלים עליו עוד חצי שיעור, איגלאי מילתא למפרע שגם החצי הראשון היה אכילת איסור. שהרי בהכרח יש לצרף את האכילה הקודמת של חצי שיעור לאכילה השניה של חצי שיעור, כי רק מצירוף האכילה הקודמת אל האכילה השניה יש כזית. ולכן, גם האכילה הראשונה אסורה מן התורה, למרות שאין בה שיעור.

ומכחיש את הגוף — משום קומניא דאומא [עייפוש הפת] שבו. שהקמח הנמצא בכותח מתעפש לאחר זמן. ואכילת פת מעופשת קשה לגוף.

תנו רבנן: ג' דברים מרביין את הזבל בגוף האדם, וכופפין את הקומה, מתישים את כח הגוף, ונוטלין חלק אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם.

ואלו הן: פת קיבר [העשויה מקמח שאינו מנופה מהסובין], ושכר חדש, וירק חי. כגון כרישין ובצלים וחזרין. וכשאוכל מהם הרבה בקביעות, הם מזיקים לגוף.

תנו רבנן: שלשה דברים ממעטין את הזבל שבגוף, וזוקפין את הקומה, ומאירין את העינים.

ואלו הן: פת נקיה, בשר שמן, ויין ישן.

פת נקיה — פת דסמידא [העשויה סולת].

בשר שמן — הוא בשר צפירתא דלא אפתה [של עז שעדיין לא ילדה].

יין ישן — הוא יין עתיק עתיקי. יין העומד שלש שנים.

כל מיילי דמעלי [שמועילים] לריפוי האי חולי, קשה הוא להאי חולי אחר. וכל מה

כל מיני חמץ הללו, בין שהם חמץ נוקשה ובין שהם תערובת חמץ — הרי אלו באזהרה שלא לאוכלם.

אבל אין בהן באכילתם משום עונש כרת. כי רק על חמץ בעין נאמר עונש כרת, ולא על תערובת חמץ או חמץ נוקשה.

גמרא:

תנו רבנן: שלשה דברים נאמרים בכותח הבבלי:

א. מטמטם [סותם] את הלב, מאבד את חכמתו של האדם.

ב. ומסמא את העינים.

ג. ומכחיש את הגוף.

ומבאר הגמרא את דברי הברייתא:

מטמטם את הלב — משום נסיובי דחלבא שיש בו.

ומסמא את העינים — משום מילחא [מלח סדומית] שבו. כי אם נוגעים בו, ואחר כך חוזרים ונוגעים בעין, הרי היא מתעוורת.

כדי שלא יבואו לאוכלם.

ויעוין ברא"ש שכתב דתליא בשני הטעמים שהובאו שם, במה שדוקא בחמץ חששו לזה. שאם הוא משום דכל השנה אין בדלים ממנו, שייכא האי טעמא אף בנוקשה ובתערובת. אכל אם הוא משום שמצינו שבלא ביטול החמירה התורה בו ב"בל יראה", אין זה שייך בנוקשה ותערובת. שהרי אין בהם "בל יראה". וזהו שלא

כדברי התוספות שם, שכתבו דלשני הטעמים אסור להשהותם בפסח.

עוד כתב הר"ן, דאפילו למאי דקיימא לן להלכתא כחכמים [מג א], דאין עוברים על אכילת נוקשה ותערובת בלא כלום, ואין איסורם אלא מדרבנן, מכל מקום אסור להשהותן מדרבנן.

וכן מוכח, מדקתני "שיאור ישרף והאוכלו